

Historie železnorudné těžby v Podbeskydí

History of the iron ore mining in Podbeskydí region

Dalibor Kvita, Aleš Knápek

Pelokarbonátové konkrce v křídových hrubozrnných pískovcích, Bordovice – Na Březinách.
Pelocarbonate in Cretaceous sandstones in Bordovice - Na Březinách.

Největšího rozsahu dosáhla těžba železných rud v Podbeskydí okolo poloviny 19. Století, a to v souvislosti s rozvojem vrchnostenského podnikání na hukvaldském panství. Pelokarbonáty se těžily v desítkách štol a šachet jednak v přímé režii hutí ve Frýdlantu nad Ostravicí a Vítkovicích, jednak v sezónních dílech jednotlivých sedláků, kteří vytěženou rudu do hutí odprodávali. Ruda se těžila zejména v jílovcích křídového stáří a to jak povrchově v mělkých jamách, tak hlubinně ve štolách a šachtách až třicet metrů hlubokých. Útlum těžby podbeskydských železných rud proběhl až v poslední čtvrtině 19. století, kdy začaly být významné problémy s poklesem kovnatosti dobývaných rud, a zároveň se díky rozvoji železniční dopravy zpřístupnila ruda z bohatých skandinávských ložisek.

Aktivní propady do štol na lokalitě Kunčice pod Ondřejníkem – Papratná.
Geologically active sink downs to adit at the Kunčice pod Ondřejníkem - Papratná

Přestože těžba a zpracování železných rud a doprovodné aktivity, jako je například pálení dřevěného uhlí, byly významnou průmyslovou činností v Podbeskydí, dochovalo se v území jen velmi málo památek na tuto epochu. To je způsobeno zejména těžbou v měkkých horninách, kde se dílo krátce po vyrabování výdřev samovolně zavalilo, a také tím, že šachty a propady byly na nátlak vrchnosti a vlastníků pozemků řízeně zasypávány ihned po ukončení těžby. V neposlední řadě sloužila haldovina jako zdroj snadno dostupného materiálu ke zpevňování cest a k terénním úpravám, což v některých lokalitách trvá dodnes.

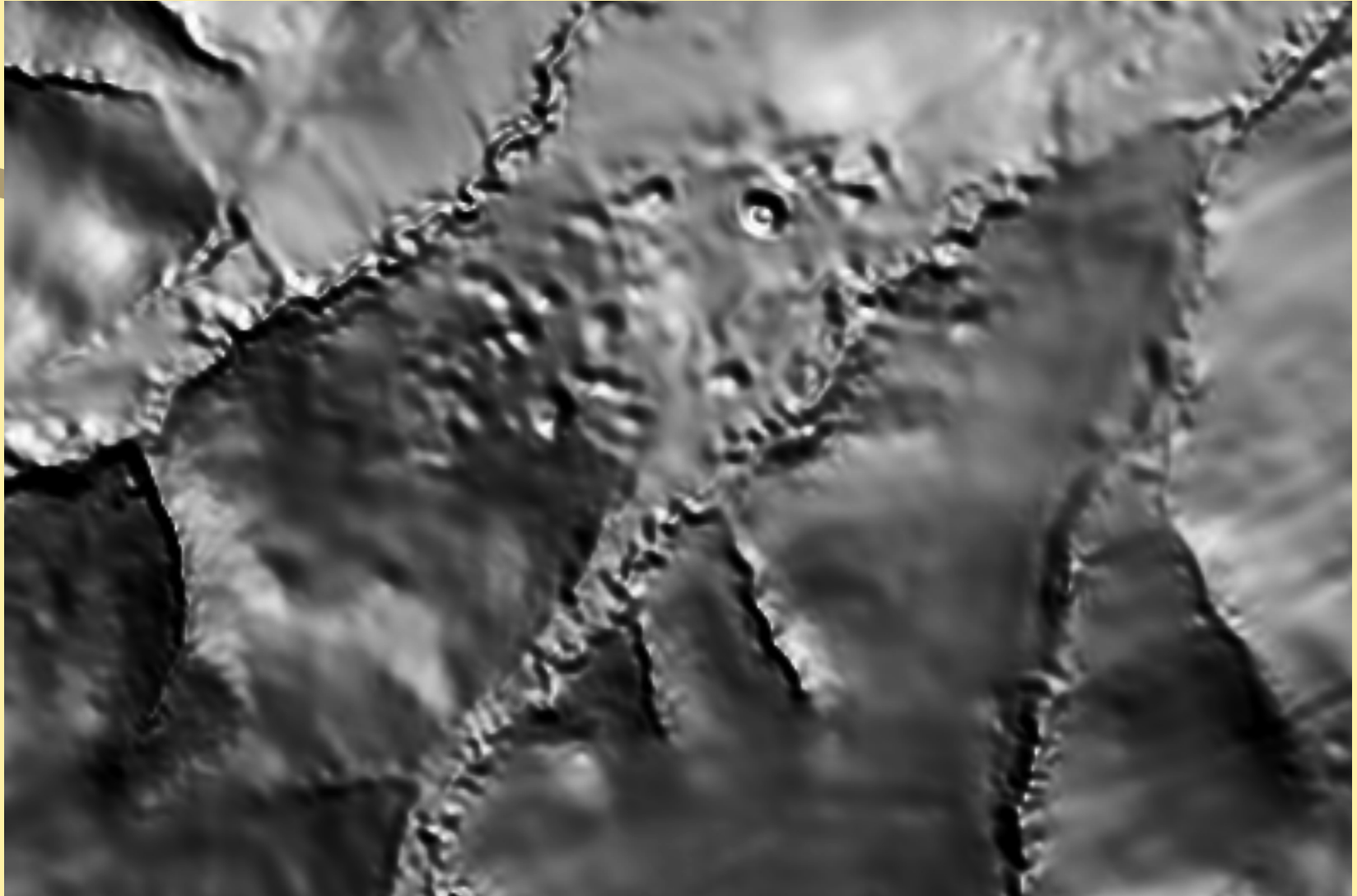
Although ore mining, ironworks and following activities such as charcoal making used to be important industry in Podbeskydí region, there is only a few monuments of this era. It is caused mainly by mining in soft rocks, where the shafts buried itself after loot of the timbering. Many shafts and pits were filled up too, on demand of landowner immediately after mining was finished. Last but not least, served tail from heaps as an easy accessible material for road reinforces and landfills. This process continues in some places until now.

Během krajino-archeologického průzkumu v letech 2013 – 2014 bylo na území Národního geoparku Podbeskydí identifikováno 38 důlních děl. Největší koncentrace těchto děl je v obcích v blízkosti Frýdlantu n. O. a Čeladné, nicméně nejrozsáhlejší a nejzachovalejší důlní pole se nachází v lokalitě Štramberg – Libotín.

Dnes si již téměř nikdo neuvědomuje, že klíčem k průmyslové tradici Ostravska jsou zejména zdejší chudé železné rudy – pelokarbonáty. První doložené železářské aktivity v Podbeskydí známe z 16. století, kdy pracoval hamr na panství Hukvaldy. Hamry v této době zajišťovaly celý proces výroby polotovaru či dokonce předmětu. Jejich součástí bývaly šachtovitě pece, tzv. dýmačky, kde docházelo k redukci rudy. Oproti starším zařízením se lišily zejména zapojením vodní síly do pohonu měchů k vhánění vzduchu do pece. Dále se k provozu vázala výroba dřevěného uhlí, získávání rudy a také kování samotného železa do formy polotovarů.

Obsahy železa v podbeskydských pelokarbonátech se pohybují mezi 4 – 30 % železa v rudě. Problematický pro zpracování je rovněž obsah dalších prvků, zejména fosforu, díky kterému muselo vyrobené železo procházet náročným a ztrátovým procesem zkujňování ve frýšovacích výhních.

Biggest extend reached iron mining in Podbeskydí region about half of 19th century with the Hukvaldy dominium keepers busniss development. Pelocarbonates was mined in tenths of shafts and adits either directly for ironworks in Frýdlant nad Ostravicí and Vítkovice or in seasonal works of peasants, who sell excavated ore to mentioned ironworks. The Ore was mined mainly in a soft claystones of Cretaceous period. Mining was conducted from surface in a shallow pits or in shafts and adits up to 30 meters deep. Downturn of mining in the region came in last quarter of 19th century when started problems with iron quantity in the ore. With development of railroad transportation was opened up to use rich Scandinavian ore deposits too.

LIDarový snímek lokality Štramberg - Libotín s vykreslenými haldami po železnorudné těžbě.
LIDar picture of the Štramberg - Libotín mining field with heaps as a relic of ore exploitation.

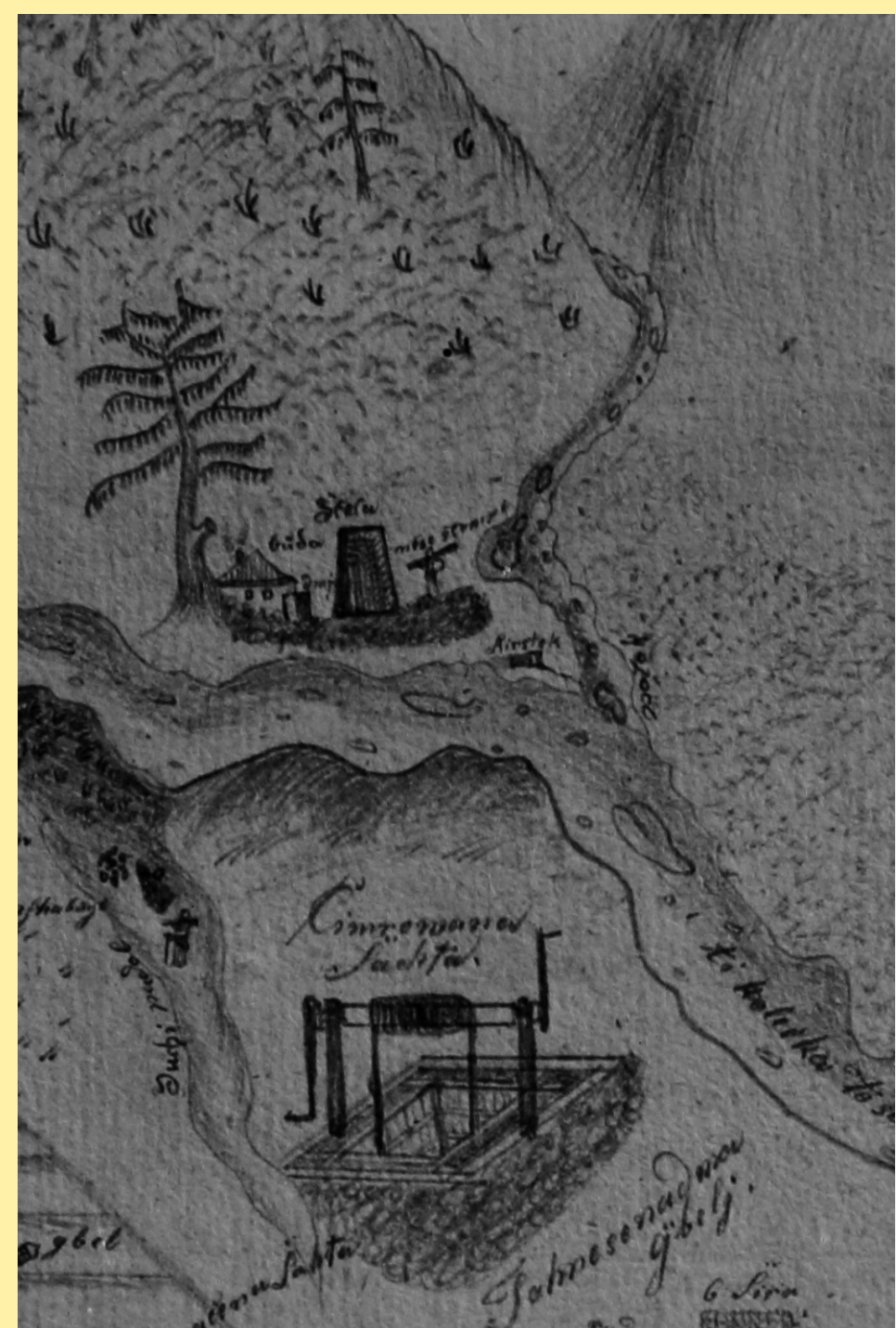
Slepý portál štoly na Papratné.
Blinded portal of the Papratná adit.

Práce v Libotínských dolech; rekonstrukce kresby z Holubovy kroniky (okolo roku 1860); autor: Kristýna Jarošová.

Mining process and tools according to the drawing from about 1860 in so called „Holub chronicle“; 1: adit, 2: deep shaft, 3: prospecting from the surface, 4: hole made with prospectors drill, 5: surface „shafts“, 6: surveying with the drill. Drawing: Kristýna Jarošová.

Detail původní kresby dolů z Holubovy kroniky. Cut from the drawing of mining process in so called „Holub chronicle“.

During land-archaeological prospection in 2013 – 2014 were identified 38 mining localities inside the borders of the National geopark Podbeskydí. Main concentration of mining relicts is situated near Frýdlant nad Ostravicí and Čeladná, although biggest mining field spreads near Štramberg in Libotín.

Experimentální tavba pelokarbonátů v replice pece z 9. století (zleva: vytavená houba, pec s měčem a vyjmutí vytavené houby. Experimental smelting of pelocarbonates in replica of 9th century furnace (from the left: smelted bloom; furnace with bellow and taking out of the freshly smelted bloom.

